

Litteraturöversikt

TITEL:

Arsenal of Democracy: The Politics of National Security – from World War II to the War on Terrorism

FÖRFATTARE:

Julian E Zelizer

FÖRLAG:

Basic Books A Member of the Perseus Books Group, New York 2010

USA måste bli ”demokratins stora arsenal”. Det var bevingade ord i det radiotal i december 1940 där Franklin Roosevelts utlovade nationens industriella stöd för det mot Hitlertyskland ensamt kämpande Storbritannien. Presidenten tänkte endast på vapenproduktionen i städer som Detroit. Det var upprinnelsen till vad författaren till denna bok, historiker i Princeton, kallar den nationella säkerhetsstaten, som vi i dag känner den med CIA, FBI, Nationella säkerhetsrådet, NSA (Nationella säkerhetsmyndigheten), Homeland Security, atomenergikommissionen, försvarsgrenar, biståndsprogram och en väldig försvarsbudget.

Historiker varnade tidigt för en ”garnisonsstat” eller för en maktelit med ökad makt för generaler och amiraler. Demokratens internationella liberalism bröts mot deras misstro mot militära ingripanden och övervakningssamhälle, republikanerna hade sin mer militaristiska agenda men ville samtidigt ogärna ge Vita huset makt och resurser att leva upp till den.

Författaren går metodiskt igenom vilka utmaningar som USA:s presidenters ledare från Roosevelt till George W Bush har ställts inför, och hans tes är att den nationella säkerheten i verkligheten inbäddades i det amerikanska demokratiska systemet

med inrikespolitik, avgöranden i val, ideologiska värderingar, institutionell konkurrens etcetera, sammantaget ett komplext politiskt system. Han anser att det måste vara även framtidens modell.

TITEL:

The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia

FÖRFATTARE:

Svante E Cornell & S Fredrick Starr (Eds), Studies of Central Asia and the Caucasus

FÖRLAG:

M.E.Sharpe, Armonk, New York and London

Under fem dygn i augusti 2008 härjade ryska trupper och deras bundsförvanter djupt inne i Georgien. Det var Rysslands första angrepp mot en grannstat sedan invasionen i Afghanistan 1979. Mot denna bakgrund har Svante Cornell aldrig dolt sina sympatier för det angripna landet. När han, tillsammans med sin kollega inom forskningsprogrammet Central Asia–Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, ger ut en samlingsvolym med bl a inslag av ryska forskare om augustikriget, stöds inte oväntat Georgiens sak och version.

Ensidigheten är dock inte större än att i flera av uppsatserna, med detaljer om krigföringen, båda parter kritiserar för att ha trappat upp konflikten dem emellan och använt oproportionerligt militärt våld. Boken har därtill åtskilligt att ge om Georgiens historia och bakgrunden till den konflikt som har pågått sedan landet blev självständigt för snart tjugo år sedan. Att man i Moskva genomgående har bekämpat sturska georgier lär vara svårt att förnekas av den som tar minst intryck av forskningsläget.

En av bokens slutsatser är tänkt som

ett memento till oss i västerlandet om att dagens Ryssland eftersträvar ett klassiskt 1800-talsmål med det 21:a århundradets metoder: underrättelsetjänst, intrång, handel, energiförsörjning, soft power. Kriget är bara ett vapen.

TITEL:

The Rise and Fall of Communism

FÖRFATTARE:

ARCHIE BROWN

FÖRLAG:

HarperCollins Publishers, New York 2009

Författaren, pensionerad historieprofessor i Oxford och ett av de stora namnen inom västerländsk Rysslandsforskning, tidigare Sovjetforskning eller Kremlologi, har samlat ett livsverks erfarenheter i ett gediget arbete om kommunismens uppgång och fall. På 600 sidor delar han med sig av sitt encyklopediska kunnande. Snarast heltäckande skildras utvecklingen från de kommunistiska idéernas dragningskraft över den ryska revolutionens avgörande inverkan på land efter land till hur systemet överlevde Stalins död för att sluta i Sovjetväldets upplösning.

I boken är Sovjetunionens utveckling det centrala. Den förklarar att 36 länder någon gång har varit kommunistiskt styrda. 16 av dem var det 1970. 1989 hade hälften upphört att vara det. I tredje världen förenades kommunismen med nationalism, men betecknande är att även de tre federala kommuniststaterna, Sovjet, Jugoslavien och Tjeckoslovakien, splittrades med samma förtecken.

Kommuniststaterna överlevde så länge Sovjetledningen var beredd att försvara systemet med våld, och befolkningarna liksom staterna i väst trodde att den skulle göra det. Kollapsen kom till slut därför att modellen inte överlevde fundamentala

reformförsök. I Kina har man insett var gränsen går, och landet räknas tillsammans med Kuba, Laos, Vietnam och Nordkorea som de sista återstående kommuniststaterna. Bokens slutomdöme blir hur som helst: ett förfärande misslyckande.

TITEL:

Germany 1945: From War to Peace

FÖRFATTARE:

Richard Bessel

FÖRLAG:

HarperCollins Publishers, New York 2009

De första dagarna av ödesåret 1945 insåg det tyska folket inte riktigt vad som väntade. Deras städer låg i grus, äldre och ungdomar hade kallats i ett sista desperat folkuppbåd, och de flesta förstod att nederlaget hotade. Men 7, 5 miljoner stod fortfarande under vapen. Med undantag för Aachen hade ingen fientlig trupp ännu satt sin fot i det tyska hemlandet.

Men den 12 januari bröt stormen ut i öster, och vad som sedan utspelades fram till kapitulationen i maj var ett blodbad utan like. Under de sista månadernas meningslösa försvarsstrider motsvarade antalet stupade tyskar drygt en fjärdedel av alla som hade fallit åren 1942/43. Nu var det de civilas tur att drabbas av hämnd. Efter det totala nederlaget var Tyskland ”ett land av död”, skriver författaren, historieprofessor i York.

Nazistväldet hade kollapsat över en natt, till skillnad mot vad de allierade befarat. Vad som rådde var totalt kaos, i ett fysiskt och psykiskt landskap av ruiner hade människor förlorat hem och identitet, och från öster kom nu miljoner flyktingar, bortdrivna under förfärande förhållanden. Men det här var inte tredje världen utan ett industriland, och människor tog fram de resurser de var i besittning av. Ur ”Stunde

null” föddes ett allt överskuggande behov av ordning. Det förklarar, enligt denna detaljrika skildring, det kommande tyska undret och dagens ovilliga stormaktsbetende.

TITEL:

Ett långt farväl: Finland mellan Sverige och Ryssland efter 1809

FÖRFATTARE:

Max Engman

FÖRLAG:

Atlantis, Malmö 2009

Inom EU startade Finland med ett förspång före Sverige. Generationer av finska ledare hade vant sig vid hur det går till i en mångnationell enhet. Erfarenheter från den ryska tiden kunde vara till nytta i relationerna med kommissionen, tror författaren, professor i allmän historia vid Åbo Akademi, i denna litet lekfulla volym med tankeflykt och oväntade vinjetter om tiden efter rikssprängningen 1809 – en succéhistoria väl värd att ta del av i Sverige.

Efter den största skilsmässan i det svenska rikets historia fick den östra delen, där åttio procent av befolkningen talade finska, anmärkningsvärt snart egen centralförvaltning och egna statsfinanser samt blev ett separat tullområde. Staten och nationen tog form.

Att resultatet för både Finland och Sverige var den naturliga och bästa lösningen var nog ett resultat som rikssvenskarna litet krampaktigt intalade sig. Men tämligen snart försonade de sig med ett nytt läge, detta småningom till den grad att många av dagens invånare knappast vet att Sverige och Finland en gång hörde ihop.

I Finland märktes spåren av det gemensamma förflutna mer. Under 1800-talets andra hälft, på vägen mot det dramatiska

1900-talet, uppstod en dyrkan av kriget 1808/09, monument restes – något som borde ha ingett de ryska härskarna onda aningar om vad framtiden skulle medföra. Moder Sveas frigjorda finska barn höll på att växa upp.

TITEL:

Hitler's Pre-Emptive War: The Battle for Norway, 1940

FÖRFATTARE:

Henrik O Lunde

FÖRLAG:

Casemate, Philadelphia & Newbury, 2008

Denna nya bok om den tyska erövringen av Norge våren 1940 har sin tyngdpunkt i skildringen av kampen om Narvik. Hur Hitlers favorit, generalen Dietl, med sin bergsdivision trängd vid den svenska gränsen slogs mot en improviserad övermakt av norrmän, briter, fransmän och polacker är tämligen väl känt. Men författaren, en norskättad f d amerikansk arméofficer med erfarenheter från luftburna trupper och specialförband, vill med stridsskildringar ända ned på plutons- och gruppnivå ge läsaren ett nytt perspektiv.

Hans övergripande tanke är att det här var frågan om tidernas första gemensamma operation med deltagande av mark-, sjö- och luftenheter och specialförband. Ingendera sidan förmådde åstadkomma en enhetlig ledning inom operationsområdet. Men stödda av krigshistoriens första luftbro och insatser av fallskärmsförband lyckades tyskarna med sin uppdragstaktik och improvisationer praktiskt taget hela tiden behålla initiativet. Sämst kommer briterna ur skildringen – inte ens stoltheten Royal Navy kunde undgå fiaskostämpeln.

Med sin oförmåga att se varningstecknen och reagera framstår norska beslutsfattare i nästan lika ömklig dager. Vårt beundran är

likafullt hur otränade och illa ledda norska soldater bröt förlamningen den 9 april, samlade ihop vad som fanns och slogs ända tills det bittra slutet.

Olof Santesson

TITEL:

Elitförband i Norden

FÖRFATTARE:

Lars Gyllenhaal

FÖRLAG:

Fischer & Co, Stockholm, 2009

I samband med att huvuddelen av Europas försvarsmakter omformats från territoriella strukturer avsedda för nationellt existensförsvar till ett insatsfokus har olika slag av specialförband kommit att bli tydliga satsningsområden.

Mångsidigheten hos dessa förband, med vilket menas deras förmåga att verka på alla konfliktnivåer samt som ett verkningsfullt militärt instrument också i fred, är en av orsakerna till att de kommit i blickfånget. En annan orsak är att de genererar förhållandevis låga kostnader sett emot den effekt de kan åstadkomma. Som tredje orsak skall nämnas att på grund av att de i regel opererar under hög grad av sekretess lämnar de få synliga ”fotavtryck”, varmed insatser med specialstyrkor generellt blir politiskt lättare att acceptera än motsvarande med andra mera konventionella kapaciteter.

Lars Gyllenhaals bok ger såväl den historiska tillbakablicken som nutidsläget liksom framåtblickar avseende specialförband i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Det handlar om en stor variation av bland annat jägar-, fallskärmsjägar-, marinjägar- och amfibieförband som presenteras på ett pedagogiskt utmärkt sätt och med ett lämpligt avvägt bildmaterial. Boken ger en översiktlig kunskap om förbandstyper som

alltid attraherat människors fantasi och nyfikenhet, där författarens viktläggning av fakta ger boken ett värde som grundläggande kunskapskälla.

TITEL:

Hemvärnet 70 år

FÖRFATTARE:

Therese Åkerstedt (red.)

FÖRLAG:

Hemvärnet och Balkong förlag 2010

Bildandet av Hemvärnet 1940 fick ett folkligt gensvar som bevisade ett starkt folkligt engagemang då det gällde att personligen göra en försvarsinsats. Frivilligheten och rörelsens demokratiska förankring är några av Hemvärnets viktigaste karakteristika och en bärande grund för organisationens fortsatta livskraft.

Hemvärnsrörelsen har stått sig stark genom åren. Medlemsantalet har varierat och i transformeringen mot ett insatsförsvar har Hemvärnets utveckling följt den överordnade trenden inom Försvarsmakten där kvalitet betonas framför kvantitet.

Jubileumsboken beskriver den kvalitetsutveckling som ägt rum under de senaste 20 åren i ord och inte minst bild. Just bildmaterialet bidrar starkt till att förmedla för läsaren vad som karakteriserar dagens Hemvärnssoldat och dagens Hemvärnsförband. Den inledande historiken ger en nyttigt relief till vår tid. En genomgång av övriga frivilliga försvarsorganisationer, vilka svarar för att bemanna 25% av Hemvärnets förband, ger en lämplig och helhetlig bild av frivillig försvarsverksamhet i vårt land.

Bokens olika kapitel förmedlar bilden av ett Hemvärn med de nationella skyddsstyrkorna som fortfarande utgör ett representativt urval av Sveriges folk, som fortfarande engagerar människor och som har en stark framtidstro.

TITEL:

K3 – 25 år i Karlsborg

FÖRFATTARE:

Larsåke Paulsson (red.)

FÖRLAG:

K3 Historiekommitté, Karlsborg 2009

Livregementets Husarer (K3) tillhör vårt lands traditionsrikaste förband. Det faller sig därför ganska naturligt att förbandets kvartssekkellånga garnisonering i Karlsborg celebreras med en jubileumsbok. Resultatet har blivit en ytterligt smaklig volym som speglar verksamheten vid förbandet under de gångna 25 åren.

Tyngdpunkten i framställningen är den rent militära verksamheten, således regementets kärnverksamhet. Det utesluter inte delar som avhandlar stödverksamheten, liksom regementets aktiva idrottsverksamhet, mässlivet vid vardag och fest liksom kamratföreningen. Regementets

utveckling beskrivs på ett mycket intressväckande sätt där inte minst urvalet av genomgående bra illustrationer förhöjer bokens läsvärde.

Bokens inledande artiklar behandlar flyttningen från Skövde till den nya förläggningssorten och verksamheten de inledande åren. Den perioden dominerades av utbildning av förband avsedda för ett volymmässigt stort invasionsförsvar. Karakteristiskt för verksamheten under dessa år var värnpliktskullar som var stora och årligen återkommande samt en omfattande grund- och repetitionsutbildning. Intressant är att jämföra de inledande delarna av boken med de som tar upp de förändringar som genererats av insatsförsvarskonceptet. Det har ställt och ställer många nya utmaningar på verksamheten som är mycket intressanta att få belysta utifrån ett regementsperspektiv.

Tommy Jeppsson